

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ

Юлія Задорожна, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Н. Л. Тодосієнко, кандидат педагогічних наук,
старший викладач

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

FORMATION OF PATRIOTIC FEELINGS IN CHILDREN OF MIDDLE SCHOOL AGE USING UKRAINIAN FOLK TALE

Yuliia Zadorozhna, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University (Ukraine)

THE LATEST TECHNOLOGIES AND TEACHING TOOLS IN ART EDUCATION: THEORY AND PRACTICE

Анотація. У статті висвітлюється проблема морально-етичного та патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Проаналізовано нормативні документи щодо основних напрямів патріотичного виховання дітей дошкільного віку, науковий доробок педагогів класиків та сучасні дослідження. Розкриваються поняття – «патріотизм», «національно-патріотичне виховання». Визначено роль українського фольклору та художнього слова у формуванні патріотичних почуттів дітей дошкільного віку.

Ключові слова: дошкільна освіта, патріотичне виховання, засоби художнього слова, український фольклор.

Abstract. The article highlights the problem of patriotic upbringing of preschool children. Regulatory documents on patriotic education of preschool children are analyzed. The concepts of "patriotism" and "national-patriotic education" are revealed. The role of Ukrainian folklore and the artistic word in the formation of patriotic feelings of preschool children. Research scientists who devoted their work to the problem of patriotic education are noted.

Key words: preschool education, patriotic education, means of artistic speech, Ukrainian folklore.

Дошкільний вік виступає основою формування елементарних понять та норм національно-патріотичного виховання, адже, як написано у Законі України «Про дошкільну освіту» та Базовому компоненті дошкільної освіти: «Дошкільна освіта – це процес, завданням якого постає: виховання у дітей патріотичних почуттів та любові до України, поважного ставлення до родини, шанування народних звичаїв й традицій, рідної мови, регіональних мов, національних цінностей Українського народу, інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля; формування дитячої особистості, розвиток креативності і творчих здібностей дитини, набуття життєвого й соціального досвіду» [1]. Дошкільна освіта передбачає та уявляє собою «процес освоєння істотних властивостей та якостей навколишнього світу і дійсності, й результат відтвореної у музичних, художніх образах, образах поезії і літератури» [9]. Змістом дошкільної освіти є спрямована на загальний і художньо-естетичний розвиток дитини система адаптованих педагогічних художньо-практичних умінь і навичок, досвіду та набутих знань, ціннісного відношення до мистецтва, естетичного досвіду художньо-творчої діяльності.

Цей феномен досліджено низкою видатних педагогів та психологів, поетів й письменників. Насамперед, розвивальне і виховне значення казки, визначено у дослідженнях С. Русової, І. Франка. Різні аспекти роботи з казкою підкреслено і висвітлено у працях сучасних дослідників, педагогів і практиків, таких як ось А. Богуш, Д. Джола, Н. Лисенко, Ю. Мандрик, О. Савченко, психологів О. Запорожець, Н. Карпинська, Н. Молдавська. Детально розглянуто філософські і психологічні напрями художньої творчості сучасними вченими зокрема, такими як Б. Андрієвський, Т. Голінська, Г. Васянович, Л. Єрмолаєва-

Томіна, А. Щербо, виявлено закономірності й особливості розвитку спеціальних художніх здібностей дітей.

Найпопулярнішим із жанрів літератури, який викликає у дітей особливий інтерес і включений до плану освітнього процесу в ЗДО як важливий засіб морально-етичного виховання і розвитку дитини постає казка – народжена фольклором. Чарівна книга приходить до дитини разом із казкою, вона насичена дуже цікавим виховним педагогічним змістом та несе позитивний приклад етичного ідеалу. Головною метою дитячих казок має бути розвиток поданих природою емоцій. Знайомство з казкою слід починати з чарівних казок, які мають простий логічний сюжет. Виховна дія цих книг має бути спрямована на розвиток емоцій і почуттів дітей, а не тільки направлена на розвиток розумової сфери. Педагогу треба звертати увагу на улюблених героїв дитини, можна виявити вчасно і скоригувати можливі психологічні проблеми дитини. Сприймання, фантазію і уяву дитини легко спрямувати у позитивний і негативний бік розвитку особистості. Виховання казкою повинно сприяти формуванню у дитини любові до рідної країни, своєї землі, позитивних героїв, людей, впевненості в собі і своїх силах.

Феномен «патріотичне виховання засобами художнього слова» є результатом наукових вивчень: Л. Шкретієнко досліджувала виховання патріотичних почуттів дітей дошкільного віку засобами художньої літератури, О. Кисельова вивчала морально-етичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського фольклору; формуванню в першу чергу оцінно-етичних суджень дітей старшого дошкільного віку у художньо-мовленнєвій діяльності присвятили свої праці А. Богуш та О. Монке, вихованням інтересів до сюжету й змісту художнього твору займалась А. Просенюк, Л. Левчук, В. Снегір'ова; підготовка майбутніх вихователів до організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку – напрацювання М. Батьо, використання поетичних творів у процесі художньо-творчої літературної діяльності – ідея О. Швець. Важливу роль у формуванні моральних і патріотичних почуттів несуть народні казки, особливості та специфіку, яких описано у працях О. Величка, І. Денисюка, М. Дмитренка, Л. Дунаєвської, В. Сухомлинського, Л. Фесенко та інших.

Метою є дослідження процесу морально-етичного виховання засобами інноваційних педагогічних технологій казкотерапії, спрямованих на активізацію патріотичних почуттів дітей середнього дошкільного віку.

Оволодіння українською мовою як державною є найважливішим засобом національного виховання, що не лише забезпечує комфортне існування людини в суспільстві, а й дає змогу виробити систему національно зумовлених уявлень, пізнати національний характер, мовний тип особистості [7].

Значну роль у моральному вихованні особистості посідає дитяча література, яка постає невід'ємною і органічною складовою частиною загальної літератури взагалі. Дуже потрібні книги дітям, що починають пізнавати оточуючий світ та природне довкілля, які готують їх до активного майбутнього життя в суспільстві, які проходять крізь уяву і серце юного читача. Твори дитячої літератури формують у дитини співчуття до краси, доброго і прекрасного, розширюють загальний світогляд, навчають любові й вірності, стійкості й незламності, чесності й наполегливості. Таким чином, В. Сухомлинський був упевнений, що сила художнього слова має потужний вплив на формування особистості дитини: «Нехай дитина відчуває красу і захоплюється нею, нехай в її серці та в пам'яті назавжди зберезуться образи, в яких втілюється Батьківщина. Краса – це кров і плоть людяності, добрих почуттів, сердечних відносин» [4, с. 18]. На переконання педагога, казка – це невичерпне джерело морально-патріотичного виховання уже саме тому, що вона є результатом народної творчості. «Створені в народі казкові образи, що живуть вже тисячоліття, доносять до серця і розуму дитини могутній творчий дух трудового народу, його погляди на життя, ідеали, прагнення. Казка – це духовне багатство народної культури, пізнаючи які дитина пізнає серцем рідним народом» [4, с. 10]. Педагог наполягав на постійному використанні казок у

процесі розвитку патріотичних почуттів дитини, її мовленнєвого розвитку, виконанні творчих завдань завивченим та засвоєним змістом народних казок.

Цю думку підтримували Л. Фесенко та А. Богуш, вона простежується і в сучасних наукових дослідженнях, які вважали, що українська народна казка сприяє ефективному формуванню моральних цінностей, патріотичних почуттів, виховних ідеалів. Взірець для дитини – це прагнення її до бачення себе у майбутньому. Такий позитивний взірець морального виховання дитина зустрічає під час слухання народних казок «Котигорошко», «Кирило Кожум'яка». В цих казках оспівуються моральні цінності, такі як хоробрість, порядність, чесність, волелюбність, доброта, вірність. Ідейними принципами українських народних казок є традиційні мотиви: дружба у казці «Рукавичка», відважність, героїзм у казках «Як коваль переміг змія», «Котигорошко», «Про вірного товариша», «Казка про Івана Богатиря», «Іван – мужичий син», «Кирило Кожум'яка», повага до праці й працьовитість у відомій казці «Півник і двоє мишенят», «Котик і Півник» [2, с. 222].

Також, окремий важливий пласт українського фольклору, за словами вчених, створюють легенди й перекази, в яких віддзеркалені героїзм і відвага козаків, що наділені такими вагомими для українця якостями: сміливість, відважність, хоробрість, із розвиненим почуттям патріотизму, розумінням найвищої цінності – волі, що закріпилися у сфері генетики. З давніх легенд і переказів «Ой, Морозе-Морозенко», «Богатирі», «Як Довбуш дістав силу», легенда «Про запорізьких козаків», діти отримують знання про, обряди і звичаї козацтва, ставлення до свободи, військового життя». Важливою вважається думка таких вчених як І. Головка, С. Веримієнко, З. Друзь, Е. Пелешок, Р. Abbs, що діти, слухаючи легенди, перекази героїчного змісту, починають на рівні дитячого світосприйняття порівнювати вчинки героїв із власною поведінкою на основі засвоєних нею морально етичних уявлень. Отримані дитиною емоційні враження за аналогією із власного почуттєвого і практичного досвіду, як підкреслено в працях А. Богуш, Н. Лисенко, мають важливе виховне значення. Педагог повинен розвивати обізнаність дитини в галузі усної народної творчості – легендами, народними повір'ями, історичними піснями, які допомагають глибше зрозуміти їхній зміст, ознайомити з козацьким періодом в історії нашої держави, з національними героями української землі, її народу – борцями-героями за волю й незалежність» [3, с. 116]. Тому науковці наполягають на тому, що для формування історико-краєзнавчих уявлень потрібно використовувати історичні пісні для посилення емоційного потенціалу дитячих уявлень. Схожою є думка І. Газіної, що діти із захопленням та задоволенням слухають у старшому дошкільному віці українські народні пісні, зміст яких знайомить їх із історичними подіями і побутом української нації; козацькі пісні, які поступово залучають дітей історії рідного краю, виховують патріотичні почуття, викликають захоплення мужністю, силою, фізичною красою козаків, викликають бажання стати захисниками своєї рідної Батьківщини.

Таким чином, усна народна творчість, народний фольклор, поетичне і художнє слово – це мистецтво слова, яке успішно втілюється в процес морально-етичного та патріотичного виховання дітей передшкільного віку за змістом художніх творів. Аналіз опрацьованих наукових досліджень і педагогічних праць учених підтверджує, що художнє слово може виступати ефективним засобом національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Глибокі патріотичні почуття пробуджують у дітей-дошкільників народні думи та історичні пісні, що надають змогу дізнатися про наступні якості – любов до рідної землі, мужність та незламна воля до перемоги. У процесі патріотичного виховання засобами художнього слова формуються важливі складові патріотичної вихованості та обізнаності дітей, які ґрунтуються на загальних цінностях та життєвих стереотипах українського народу й узгоджуються з народними уявленнями про широкі виміри естетичного, етичного, морального, духовного, гуманістичного та відображають і формують національний менталітет.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876>

2. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Вища шк., 2002. 407 с
3. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Київ: Видавничий дім «Слово», 2006. 304 с.
4. Важко бути Людиною. Добірка оповідань та казок Василя Сухомлинського для дітей URL: <https://mala.storinka>.
5. Демченко О.П. Розвиток творчих здібностей майбутніх вихователів обдарованих дітей. Сучасна освіта – доступність, якість, визнання: збірник наукових праць міжнародної науково-методичної 65 конференції, 14–15 листопада 2018 року, м. Краматорськ / під заг. ред. д-ра техн. наук., проф. С. В. Ковалевського. Краматорськ : ДДМА, 2018. С.81–84
6. Кривошея Т. М. Взаємозв'язок образного і логічного мислення як шлях до гармонізації розумової діяльності дошкільників. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 6 (155). С.25–27.
7. Лазаренко Н. І. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць / [гол.ред. Н. Л. Іваницька]*. Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2016. Вип.23. С.36–42.
8. Тесленко С. Л. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-мовленнєвої діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Миколаїв, 2021. 254 с.
9. Тодосієнко Н. Л. Підготовка майбутніх педагогів до творчої роботи з дошкільниками засобами комплексного використання мистецтва. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: мат-ли міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. ВДПУ імені Михайла Коцюбинського*. «Вінниця», 2015. С. 374–378.
10. Шикиринська О. В. Створення майбутніми вихователями інтерактивних вправ у сервісі Learningapps за умов дистанційного навчання. «*Science and Global Studies*»: *Abstracts of scientific papers of VII International Scientific Conference (Prague, Czech Republic, April 15, 2021) / Financial And Economic Scientific Union*, 2021. P. 60–63.

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПОДОЛАННЯ СТРАХІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вікторія Клименко, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О.В. Колосова, кандидат педагогічних наук, заступник декана з наукової роботи, старший викладач кафедри дошкільної освіти

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

SPECIFIC DEVELOPMENT OF LESSONS TO OVERCOME OF SENIOR PRESCHOOLERS` FEAR

Viktoriya Klymenko, master's student

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. В статті розкривається проблематика розвитку навичок подолання страхів у старших дошкільників. Представлено методи та технології подолання страху у дітей. Розкрито роль вихователя у процесі розвитку навичок подолання страху у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: страхи, дитячі страхи, діти старшого дошкільного віку, методи і технології подолання страху.